

GENERÁLNA PROKURATÚRA SR
812 85 BRATISLAVA

IV/1 Gn 5010/05 - 89

Ústredná evidencia stanovísk
generálneho prokurátora
Slovenskej republiky

Por. č. 1/2006

S t a n o v i s k o

**generálneho prokurátora Slovenskej republiky podľa § 10 odsek 2 zákona číslo
153/2001 Z. z. o prokuratúre**

z 1. júna 2006

**k procesnému postupu orgánov činných v trestnom konaní a sudcu pre
prípravné konanie pri vyšetrení duševného stavu obvineného**

Zákonným podkladom na vykonanie znaleckého vyšetrenia duševného stavu obvineného v prípravnom konaní je *pisomný príkaz sudcu pre prípravné konanie (§ 148 odsek 2 Trestného poriadku)*.

Sudca pre prípravné konanie *vydáva príkaz* v konkrétnej trestnej veci *vždy* na základe písomnej odôvodnenej *žiadosti policajta*. *Návrhové oprávnenie prokurátora* vyžaduje Trestný poriadok (§ 148 odsek 3) len *vtedy, ak začaté ambulantné znalecké vyšetrenie* duševného stavu obvineného nie je možné týmto spôsobom komplexne vykonať *a je potrebné pokračovať vo vyšetrení* obvineného jeho pozorovaním v zdravotníckom ústave alebo, ak je obvinený vo väzbe, v nemocnici pre obvinených a odsúdených.

O d ô v o d n e n i e:

Vyšetrenie duševného stavu obvineného je expertízna činnosť vykonávaná dvomi znalcami z odboru psychiatrie, zameraná na zistenie psychopatologických symptómov obvineného a na posúdenie jeho schopnosti spáchať konkrétny trestný čin, ktorý je predmetom trestného konania.

Základná právna úprava procesného postupu orgánov činných v trestnom konaní pri nariadovaní znaleckého vyšetrenia duševného stavu obvineného v štádiu prípravného konania, je implikovaná v Ústave Slovenskej republiky (ďalej „ústava“).

Podľa článku 17 odsek 7 ústavy, skúmanie duševného stavu osoby obvinenej z trestného činu je možné iba na písomný príkaz súdu.

Citované ustanovenie ústavy je vykonávané *Trestným poriadkom* a vyhláškou Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky číslo 543/2005 Z. z. o *Spravovacom a kancelárskom poriadku pre okresné sudy, krajské sudy, Špeciálny súd a vojenské sudy* (ďalej „vyhláška o spravovacom a kancelárskom poriadku“).

Podmienky pre vyšetrenie duševného stavu obvineného sú materiálne a formálne.

Materiálne podmienky sú určované kvalitou a výsledkami určitého úseku dokazovania, z ktorého boli získané dôkazy odôvodňujúce objasnenie skutočnosti obzvlášť zložitej a podstatnej pre posúdenie trestnej zodpovednosti obvineného za konkrétny trestný čin.

Skutočnosťou obzvlášť zložitou a podstatnou pre posúdenie trestnej zodpovednosti je aj *príčetnosť obvineného v čase spáchania trestného činu.*

Príčetnosť nie je ako právny pojem výslovne definovaná v Trestnom zákone. Tento zákon v § 23 definuje len právny pojem „*nepríčetnosť*“.

Nepríčetnosť je v uvedenom ustanovení vymedzená tak, že „*kto pre duševnú poruchu v čase spáchania činu inak trestného nemohol rozpoznať jeho protiprávnosť alebo ovládať svoje konanie, nie je za tento čin trestne zodpovedný (ak Trestný zákon neustanovuje inak)*“.

Na základe logickej interpretácie citovanej dikcie zákona je možné pojem „*príčetnosť*“ obsahovo vymedziť ako *psychický (duševný) stav obvineného existujúci výlučne v čase spáchania činu, ktorý mu dovoľuje rozpoznať protiprávnosť činu a ovládať svoje konanie.*

Posúdenie stavu *príčetnosti, či nepríčetnosti* u obvineného je právnou otázkou, ktoré prináleží len orgánom činným v trestnom konaní a súdu a *musí sa vzťahovať vždy na konkrétny trestný čin* tvoriaci predmet trestného stíhania. Podkladom na prijatie právneho záveru na existenciu takéhoto stavu je *odborné stanovisko znalcov z odboru psychiatrie*, ktoré hodnotia orgány činné v trestnom konaní a súd vo vecnej súvislosti so všetkými skutkovými zisteniami.

Zisťovanie a posúdenie stavu *príčetnosti u mladistvého*, ktorý v čase činu dovŕšil štrnásť rok a zároveň neprekročil pätnásť rok svojho veku, je *obligátorne* (§ 22 odsek 1 Trestného zákona, § 338 Trestného poriadku).

Materiálne podmienky pre vyšetrenie duševného stavu obvineného teda korešpondujú s predmetom expertíznej činnosti vykonávanej v konkrétnej trestnej veci dvomi znalcami z odboru psychiatrie, ktorým je predovšetkým zistenie (diagnostikovanie) duševnej poruchy, určenie jej druhu a posúdenie vplyvu duševnej poruchy na rozpoznávaciu a ovládaciu schopnosť obvineného v čase činu.

Formálne podmienky pre vyšetrovanie duševného stavu obvineného sú upravené v ustanoveniach § 33, § 142 odsek 1 tretia veta, § 148 odsek 1 a odsek 2 Trestného poriadku.

Podľa § 33 Trestného poriadku, toho, kto je podozrivý zo spáchania trestného činu, možno považovať za obvineného a použiť proti nemu prostriedky určené týmto zákonom proti obvinenému až vtedy, ak bolo proti nemu vznesené obvinenie.

Objektom expertíznej činnosti môže byť len obvinený (obžalovaný).

Podľa § 142 odsek 1 tretia veta Trestného poriadku, dvoch znalcov treba pribrať vždy, ak ide o vyšetrovanie duševného stavu a pitvu mŕtvoly.

Podľa § 148 odsek 1 Trestného poriadku, duševný stav obvineného vyšetrojú vždy dvaja znalci z odboru psychiatrie (zoznam znalcov je prílohou stanoviska).

Na vyšetrovanie duševného stavu mladistvého sa príberú spravidla znalci z odboru detskej alebo dorastovej psychiatrie (pedopsychiatrie).

Psychiatria je lekársky odbor, ktorý sa zaoberá poznaním, liečením a prevenciou duševných chorôb a duševných porúch.

Spôsobilosť na výkon povolania lekára a podmienky, za akých môže lekár získať špecializáciu psychiatra, upravuje nariadenie vlády Slovenskej republiky číslo 742/2004 Z. z. o odbornej spôsobilosti na výkon zdravotníckeho povolania (§ 3, § 4) a nariadenie vlády Slovenskej republiky číslo 743/2004 Z. z. o spôsobe ďalšieho vzdelávania zdravotníckych pracovníkov, sústave špecializačných odborov a sústave certifikovaných pracovných činností v znení neskorších predpisov (§ 5, § 8 a § 9).

Podľa § 148 odsek 2 Trestného poriadku, na vyšetrovanie duševného stavu obvineného je potrebný príkaz súdu a v prípravnom konaní sudcu pre prípravné konanie.

Zákonným podkladom na vydanie uznesenia o príbratí dvoch znalcov z odboru psychiatrie za účelom podania znaleckého posudku o vyšetrovaní duševného stavu obvineného je písomný príkaz sudcu pre prípravné konanie.

Príkaz je jednou zo základných foriem rozhodovacej právomoci súdu v trestnom konaní (§ 162 odsek 1 Trestného poriadku). Formálne a obsahové náležitosti príkazu sú upravené v § 181 Trestného poriadku.

Sudca pre prípravné konanie vydáva príkaz v konkrétnej trestnej veci vždy na základe písomnej odôvodnenej žiadosti policajta. V prípade neakceptovania žiadosti policajta na vydanie príkazu na vyšetrovanie duševného stavu obvineného sudcom pre prípravné konanie, podá takú žiadosť prokurátor v súlade s § 230 odsek 2 písmeno c) Trestného poriadku per analógiám.

Sudcom pre prípravné konanie, príslušným na vydanie príkazu na vyšetrovanie duševného stavu obvineného (§ 10 odsek 3 písmeno a) Trestného poriadku) je zásadne sudca okresného súdu príslušného konať o obžalobe (§ 15, § 24 odsek 1

Trestného poriadku), *sudca vojenského obvodového súdu príslušného konať o obžalobe* (§ 12, § 13, § 24 odsek 1, odsek 2 Trestného poriadku), *sudca okresného súdu v sídle krajského súdu príslušného konať o obžalobe* (§ 16 odsek 1, § 24 odsek 2 Trestného poriadku) a *sudca Špeciálneho súdu* (§ 14, § 16 odsek 2, § 24 odsek 3 Trestného poriadku).

Vyšetrenie duševného stavu obvineného vykonávajú znalci *zásadne ambulantným spôsobom*.

Ak na vyšetrenie duševného stavu nepostačuje ambulantné vyšetrenie, môže súd a v prípravnom konaní na návrh prokurátora sudca pre prípravné konanie nariadiť, aby obvinený bol pozorovaný v zdravotníckom ústave alebo, ak je vo väzbe, v nemocnici pre obvinených a odsúdených (§ 148 odsek 3 Trestného poriadku).

Vyšetrenie (*pozorovanie*) duševného stavu obvineného *ústavným spôsobom je fakultatívne*.

Vzhľadom na to, že takýto spôsob vyšetrenia duševného stavu predstavuje závažný zásah do základných (ústavných) práv a slobôd (článok 17 odsek 2 prvá veta ústavy) obvineného, jeho nariadenie *musí byť výnimočné*.

Z materiálneho hľadiska, pozorovanie duševného stavu obvineného ústavným spôsobom je opodstatnené a zákonné len vtedy, ak začaté ambulantné vyšetrenie je nepostačujúce pre prijatie spoľahlivého diagnostického záveru na duševný stav obvineného a vyžaduje to povaha, závažnosť trestnej činnosti obvineného a jeho osoba.

Z formálneho hľadiska, nariadenie pozorovania duševného stavu obvineného ústavným spôsobom uskutočňuje sudca pre prípravné konanie uznesením (§ 148 odsek 3 Trestného poriadku).

Podkladom na vydanie takého rozhodnutia *je písomný návrh prokurátora, ktorého odôvodnenie musí mať oporu v súčasne predkladanom vyšetrovacom spise* (§ 9 odsek 1 vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky číslo 618/2005 Z. z. o tvorbe spisu orgánmi činnými v trestnom konaní a súdmi). O návrhu prokurátora rozhoduje sudca pre prípravné konanie *bezodkladne, spravidla do troch dní* (§ 31 odsek 1 vyhlášky o spravovacom a kancelárskom poriadku).

Pozorovanie duševného stavu obvineného vykonávajú znalci v zdravotníckom ústave – v psychiatrickej liečebni alebo psychiatrickej nemocnici (zoznam ústavov poskytnutý Ministerstvom zdravotníctva Slovenskej republiky je tiež prílohou stanoviska – zoznam, nekorešpondujúci žiadosti Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky, si dovoľujem doplniť podľa údajov získaných z internetovej stránky ministerstva o tieto dva ústavy: Detskú psychiatrickú liečebňu v Hrani, okres Trebišov a Psychiatrickú liečebňu v Sokolovciach, okres Piešťany) alebo, ak je obvinený vo väzbe, v *Nemocnici pre obvinených a odsúdených v Trenčíne*.

Pozorovanie duševného stavu obvineného môže trvať *najviac dva mesiace* (§ 149 odsek 1 prvá veta Trestného poriadku).

Lehota začína plynúť od nadobudnutia právoplatnosti výroku uznesenia o nariadení pozorovania duševného stavu obvineného ústavným spôsobom. Počítanie lehoty je upravené v § 63 odsek 4 Trestného poriadku.

Predĺženie zákonnej dvojmesačnej lehoty je možné len v odôvodnených prípadoch, ak je to potrebné pre prijatie spoľahlivého a úplného diagnostického záveru znalcami na duševný stav obvineného.

O predĺžení tejto lehoty, nie viac ako o jeden mesiac, rozhoduje súd na písomnú žiadosť znalcov a v prípravnom konaní na návrh prokurátora sudca pre prípravné konanie bezodkladne, spravidla do troch dní (§ 31 odsek 1 vyhlášky o spravovacom a kancelárskom poriadku), uznesením (§ 149 odsek 1 druhá veta Trestného poriadku).

Celková lehota pozorovania duševného stavu obvineného ústavným spôsobom môže trvať najviac tri mesiace.

Diagnostický záver znalcov na existenciu symptómov duševnej poruchy u obvineného, umožňujúci prijať právny záver orgánmi činnými v trestnom konaní a súdom na stav nepríčetnosti obvineného alebo stav jeho zmenšenej príčetnosti v čase činu, musí obsahovať aj stanovisko k tomu, či je jeho pobyt na slobode nebezpečný.

Stanovisko znalcov je potom základom na podanie návrhu prokurátorom, v rámci obžaloby (§ 235 písmeno f) alebo ako samostatného podania (§ 236 odsek 1 Trestného poriadku), na uloženie ochranného liečenia obvinenému (§ 73 odsek 1 alebo § 73 odsek 2 písmeno a) Trestného zákona).

Toto stanovisko nadobúda záväznosť od 1. júna 2006.

JUDr. Dobroslav Trnka
generálny prokurátor
Slovenskej republiky